

eller en anden offentlig institution skal bygges, når kommunen skal foretage udlægninger til bolig- og industriområder, eller når en motorvej skal bygges. Her er der ingen begrænsninger med hensyn til, hvad almenvellet kan kræve. Derimod kan der ikke henvises til almenvellet, hvis man ønsker en samfundsøvertagelse af en virksomhed med mange arbejdspladser, som ellers er på vej til at blive flyttet til udlandet.

»Rimelig erstatning« svarer til bestemmelsen i EU-charteret og vil kunne betyde en ændret retspraksis i forhold til det, vi kender i dag, hvor den nugældende grundlovs § 73 anvender begrebet »fuldstændig erstatning«.

Når vi taler om ejendomsret, er det vigtigt ikke kun at tænke på privat ejendomsret, men også på kollektiv ejendomsret og intellektuel ejendomsret.

Det er yderligere vigtigt i forbindelse med reguleringer af ejendomsretten at sikre naturgrundlaget, miljøet og kulturarven.

Det er også vigtigt at forhindre, at den private ejendomsret bruges til spekulation med henblik på at få hurtige gevinster, at samfundet inddrager samfunds-skabte værdier, og at værdier, som er skabt ved fælles indsats i f.eks. en virksomhed, og som i dag tilfalder dem, der har ejendomsretten, kan tilfalde alle medarbejdere i fællesskab i form af kollektiv ejendomsret. De kan også tilfalde alle lønmodtagere kollektivt eller hele samfundet, dvs. en eller anden form for økonomisk demokrati.

På den måde sikres først og fremmest den enkelte borgers ret til bolig, forbrugsgoder m.v. Det er den form for ejendomsret, det specielt er vigtigt at beskytte. Men også her kan det fra samfundets side være nødvendigt at gribe regulerende ind eller foretage ekspropriation af hensyn til fællesskabets behov eller naturen.

Den intellektuelle ejendomsret omfatter bl.a. op-havsret i form af de bøger, forfatterne skriver, og de plader, musikerne indspiller. Men da beskyttelsen af intellektuel ejendomsret skal ske ved lov, skal den også reguleres af staten ved, at der tages samfunds-mæssige hensyn, der samtidig sikrer fri forskning og anvendelse af forskningen. Med forslaget stiles der ikke mod et stærkere beskyttelsesniveau end det, der er gældende i dansk lov.

Til § 24

Da grundlaget for menneskerettighederne blev lagt for over 200 år siden, var det ud fra ønsket om at sikre menneskenes rettigheder over for staten (kongen, den

udøvende magt). Der er fortsat brug for en sådan sikring over for staten (det offentlige).

Men menneskene har ikke kun behov for sikring af deres egne rettigheder. Menneskene – ikke mindst kommende generationer – har også brug for, at naturen og dens mangfoldighed sikres. Ligesom menneskene skal sikres mod overgreb fra staten og andre mennesker, skal naturen også sikres mod sådanne overgreb, så menneskene har en mangfoldig natur at leve i. Det er vigtigt, at der i grundloven er bestemmelser, som angiver grænser for, hvilken brug – udnyttelse – af naturen og naturforekomsterne der er acceptabel, f.eks. i forbindelse med skovfældning, grusgravning, dyrkning af markerne m.v. Der er tale om en beskyttelse mod, at naturgrundlaget ødelægges. Almindelig anvendelse af naturen er således ikke omfattet. Der er således brug for en ny paragraf i grundloven, på samme måde som der findes paragraffer i andre landes grundlove om lignende forhold, f.eks. Belgien, Finlands, Norges, Tjekkiets og Tysklands.

På tilsvarende måde kan det, som det f.eks. sker i den norske og den finske grundlov, være berettiget at beskytte kulturarven.

Til § 25

Som det fremgår af den nuværende grundlovs § 29, stk. 2, skal en ændring af valgretsaldern efter vedtagelse af Folketinget godkendes ved en folkeafstemning. Det forekommer ikke nødvendigt, da en ændring – det vil i praksis sige nedsættelse – af valgretsaldern alene vil være en udvidelse af demokratiet til andre.

Kravet til valgbarheden er i dag det samme, som gælder for valgretten, med den lille begrænsning, som ligger i, at den pågældende ikke må være straffet for handlinger, der i almindeligt omdømme gør den pågældende uværdig til at sidde i Folketinget.

Valgretsaldern til kommunale valg svarer til valgretten til Folketinget. Ellers kan valgretten ved kommunale valg godt være anderledes, hvilket også er tilfældet, idet ikkestatsborgere godt kan stemme, blot de har boet i Danmark i 3 år.

Med den foreslåede bestemmelse foreslås, at valgretsaldern og valgret i øvrigt til kommunale valg som minimum skal være som ved valgret til folketingsvalg. Men de bør også kunne være mere vidtgående. Ligesom det foreslås, at valgretsaldern kan være lavere end valgbarhedsaldern, hvis valgbarhedsaldern er den samme som myndighedsaldern.

Det vil f.eks. gøre det muligt at have 15, 16 eller 17 års valgret ved kommunale valg, selv om der er 18 års